

DEN NORSKE POLARFÆRD 1893—1896.

AF

I. FR. SCHROETER.

FRIDTJOF NANSEN: *Fram over polhavet*. Den norske polarfærd 1893—1896.
Med et tillæg af Otto Sverdrup. I, II. Kristiania 1897. H. Aschehoug & Co.

Generation efter generation har stormet frem for at nå polen. Men kun langsomt formåede den at trænge ind i disse ugjæstmilde egne, som naturen forsvarede med sine egne våben — isen, kulden og hvad der monnede end mere, den lange og mørke vinternat. Her måtte hver fodsbred, hvert minut, hver grad betales med nederlag og undergang, men jo hårdere modstand »des tyngre tag», thi menneskeånden, hvem det i historiens morgen var tilsagt, at den skulde herske over den hele jord, kunde ikke hvile, før disse egne også »var lagt ind under mandefod».

Vel er endnu ikke denne fæstnings inderste forskandsninger faldne og flaget heist der, hvor jordaksen har sit endepunkt — så langt er man dog kommen ved dr. Nansens færd over polhavet, at vejen er vist, hvorledes målet skal nåes. Thi feilen ved alle de tidligere stormløb mod polen og grunden til, at man vandt ind så lidet, trods al den energi, der blev opbudt, den offervillighed og dødsforagt, der blev udvist af disse foregangsmænd i polarforskningen — var den, at man arbejdede ikke *med*, men *mod* naturen. Og betragter man deres færd i lys af vor nuværende viden, må det indrømmes, at de ikke altid handlede efter en vel gjenomtænkt plan for at nå did, de stevnede. Dr. Nansen derimod har ved at tage naturen i sin tjeneste kunnet komme polen 300 km. nærmere end nogen tidligere og han har opnået resultater, som lader ham tage

plads ved siden af Columbus og Stanley. Thi dette triumvirat har, hver med sit mål klart for öie, hver stolende fortröstringsfuldt på at have forstået de svar, naturen gav, hvorledes man skulde og kunde nå frem, givet sig naturen i vold og har som lön fået se sine hypoteser ikke löbende ud i chimærerens tågehav, men styrende ind i kjendsgjerningernes sikre havn.

Betragter man nu polarforskningens historie — ligefra Pytheas' dage til nutiden — lidt nöiere, vil man se, at det var först og fremst handelsinteresser, som drev de ældste polarfarere ud af sine vante veje. Vel kan det hos vore forfædre som Erik Röde, Leiv og flere andre, mere have været lysten til eventyr og trangen til at finde nyt land, hvor de uhindret kunde tumle sig, men disses reiser står ganske isoleret i historien. Thi det var först, efterat man langsomt og möisommeligt havde arbeidet sig ud af det åndelige »isdække», som gjennem hele middelalderen havde lagt sig knugende over alt, som har navn af civilisation, at de forskjellige nationer begyndte at se sig om efter handelsveje til de egne, hvorom rygtet gik, at de »flöd med melk og honning». Men da den tids mægtigste söfarende folk havde forpaktet for sig de beneste veje til disse Kanaans lande, måtte de andre nationer, som led herunder, söge efter nye. Og da man ikke fik lov til at gå mod syd, stod der intet andet tilbage end at prøve, om det ikke skulde lykkes ved at styre nordenom det gamle og nye kontinent at nå frem og ad den kant få istand en rute, der kunde optage konkurrencen med de allerede beslaglagte alfarveje. Men forat dette skulde kunne realiseres, måtte ikke alene antagelsen om, at kontinenterne aftog i bredde, jo længere nord man kom, holde stik, men man måtte også regne med det mythiske Polynia eller et åbent polarhav, som skulde skaffe en let og sikker vej til de store verdensoceaner. Og hvorledes forholdt det sig nu med disse to hypoteser? Polarforskningens historie har mere end én gang vist, hvor uholdbare de var. Hverken mod öst eller mod vest — hverken nordenfor den gamle eller den nye verden er det lykkes at få istand en handelsvej til Pacifiken, og man skal ikke kunne sige, at det var efter et enkelt mislykket forsög, at man opgav dette.

Vel blev ved de talrige ekspeditioner, som i midten af dette århundrede blev sendte ud for at lede efter Franklin, spørgsmålet om en nordvestpassage löst, men det blev tillige påvist, at som

handelsvej var den ubrugelig. Og det hele polarspørgsmål var hermed trådt ind i en anden fase; det var ikke længere det merkantile, som var den egentlige drivfjær for de senere ekspeditioner. De havde meget mere til opgave at udforske polaregnene og som mål at nå polen. Og vi ser derfor, at englændere og amerikanere kappes om gennem Smiths sund at trænge længst mod nord. De sidste satte i 1882 under Lockwood, medlem af den så sørgelig bekendte Greelyekspedition, rekorden til $83^{\circ} 24'$ og fravristede derved englænderne æren for at have nået længst mod nord, en ære disse havde hævdet i 275 år med et forsprang af Nares i 1876 på over 400 km. over hollænderen Barents, der i 1596 nåede til $79^{\circ} 40'$. — Tyskerne under Koldewey og østerrigerne under Weyprecht og Prayer søgte i farvandet mellem Grønland og Spitzbergen at slå den af Parry i disse egne i 1827 satte rekord på $82^{\circ} 40'$. Herved opdagedes og undersøgtes nærmere Franz Josefs land, på hvis nordligste pynt Kap Fligely under $82^{\circ} 5'$ det østerrigske flag blev plantet.

Imidlertid havde Nordenskiöld med Vega löst spørgsmålet om nordostpassagen, idet han i 1878 omseilede Kap Tsjeljuskin og gennem Behringsstrædet og Suezkanalen nåede tilbage til Sverige i foråret 1880; han havde således vist, at det gik an at seile nordenfor Asien, men at heller ikke denne rute kunde siges at være en sikker og let trafikabel handelsvej, det kom på en altfor sørgelig måde for dagen ved den ulykkelige Jeannetteekspedition. Denne, der i 1879 under de Long forlod St. Francisco for gennem Behringsstrædet at trænge frem mod nord, mistede sit skib nordenfor de Ny Sibiriske öer, så besætningen måtte søge i både at nå Sibiriens kyst, men næsten alle og deriblandt chefen fandt sin död i disse öde trakter. Et par ekspeditioner blev afsendt for at søge efter Jeannette, da i to år enhver efterretning udeblev, men de måtte vende hjem med uforrettet sag.

Var nu i virkeligheden ethvert spor af Jeannette udslettet? Man kan svare ja, hvis man kun holder sig til egne, hvor skibet kom i beknib i isen og sank, men man må svare nej, hvis man også tager hensyn til, hvad der er fundet i ganske andre og fjernt fra ulykkesstedet liggende farvande, nemlig de gjenstande, der 18. juni 1884 blev sanket sammen af eskimoere på drivisen i nærheden af Julianehaab på Grønlands vestkyst. Flere af disse ting, der var

frosset fast til isflaget, hvorpå de drev, bragte såvel ved de navne, hvormed enkelte ting var merket, som ved andre let kjendelige tegn sandsynligheden for, at de måtte have tilhørt Jeannettes mandskab, op til vished. Men hvorledes var disse gjenstande, som måtte være gået tilgrunde med skibet, kommen til Grönlands vestkyst? Ingen anden måde var tænkelig, end at de indefrosne i isen var drevne med denne og at isflaget måtte være ført den nærmeste vej fra det sted, hvor Jeannette sank. Men denne går over polen. Da denne ligeså dristige som geniale hypothese var fremsat af prof. Mohn i et foredrag i Kristiania videnskabsselskab i novembermødet 1884 (af ham nærmere udredet for det store publikum i »Morgenbladet» for 30. novbr 1884), slog det straks dr. Nansen, at her var vejen vist, hvorledes man skulde nå polen. Thi stillede man op ved siden af hverandre de forskjellige alternativer, det kunde blive tale om, når man skulde udstikke den vej, som disse levninger af Jeannette havde taget, blev det ikke andet tilbage end at tænke sig, at der går en strøm fra Behringshavet over polen til Atlanterhavet — Jeannettestrømmen som Nansen kalder den — og at det er denne ströms udløb i Atlanterhavet gennem Danmarksstrædet Hansaekspeditionen traf på, da den seilede på isflaget langs Grönlands østkyst. Men der var også andre ting, der taledede for, at der går en strøm etsteds mellem polen og Franz Josefs land fra det sibiriske ishav mod Grönlands østkyst. Således har man fundet på Grönland et træstykke, der ved grundig undersøgelse har vist sig at måtte stamme fra Alaskahavet i nærheden af Behringsstrædet, og stadig driver der langs Grönlands øst- og vestkyst store masser af rækved, som kun kan komme fra Sibirien (en mindre del kan muligens have hørt hjemme i Amerika). Ved disse og flere andre beviser blev Nansen end mere bestyrket i sin antagelse om denne ströms eksistens, og i »Naturen» mars 1890 lægger han frem sin plan om, hvorledes han har tænkt at løse polarspørgsmålet. I det norske geografiske selskabs møde 28. sept. 1892 gjentager han i store træk og nærmere udarbejdet, hvad han havde publiceret i »Naturen» 2 år i forvejen.

Og planen var den at give sig denne strøm i vold og lade den føre sig fra Sibiriens nordkyst til Grönlands vestkyst på et skib, der skulde være således konstrueret, at isen ikke kunde gjøre det noget mén, og derfor skulde bygges så skråt i siderne, at isen, når den

skruer sammen, ikke får tag på det, men at det glat som en ål glipper ud af isens favntag. Med et sådant skib skulde man søge at nå så langt mod øst og nord som muligt og nordenfor de Ny Sibiriske øer presse sig ind i isen og gøre fast til den. Fra det øieblik skal altså strømmen overtage befordringen og skibet går nu over fra at være et transportmiddel til at blive kvarter, hvorfra man kan gjøre videnskabelige ekspeditioner og hvor man kan anstille videnskabelige iagttagelser, som man vil få rigelig tid til. På denne måde vil man nå til høiere og høiere bredder og komme polen nærmere og nærmere, men selv om man ikke skulde passere lige over den, vil ikke stor skade være skeet, »thi», som Nansen meget skarpt betoner, »det er ikke for at søge det matematiske punkt, som danner jordaksens nordlige endepunkt, at vi drager ud — at nå et sådant punkt har i og for sig mindre værdi —, men det er for at anstille undersøgelser i den store ubekjendte del af jorden, som omgiver polen; og disse undersøgelser vil have ligestor videnskabelig betydning, enten færden går over selve polpunktet eller et stykke fra det».

Da Nansen kom frem med denne plan, fik den samme dom, som er enhver genial tankes visse lod. Manden måtte være gal og den hele plan kunde umuligt støttes eller opmuntres. Og denne dom kom ikke alene fra det hyperkloge publikum, som mener sig på alle områder at sidde inde med den største sagkundskab — heldigvis forenet med den største upålidelighed, men mænd, der var grånet i polaregnene fandt sig forpligtet til at advare mod, at en sådan plan blev ført ud i virkeligheden, således som det kun altfor tydeligt kom frem under den discussion, der blev holdt i R. Geographical Society i London i novbr 1892, da Nansen der havde sat sin tanke under debat.

Kun den verdensberømte chef for det norske meteorologiske institut i Kristiania, prof. Mohn og redaktøren af det fornemste geografiske tidsskrift: Petermanns Mittheilungen, prof. Supan gav planen sin kraftige tilslutning. Og Norges storting, der mere end én gang har vist sit fremsyn ved at støtte foretagender, hvorved Norges plads i den videnskabelige verden kunde hævdnes — jeg nævner her kun for at holde mig til det arktiske gebet den norske nordhavsekspedition og Norges deltagelse i den internationale polarforskning, og til begge disse vil altid prof. Mohns navn være

knyttet — svigtede heller ikke denne gang. Den bevilgede den af den norske regering fremsatte kgl. proposition. Og vor for al videnskabelig forskning varmt interesserede kongen støttede selv foretagendet med et bidrag. Af vore 3 mæcenater A. Heiberg, Ths. Fearnley og E. Ringnes blev et større beløb stillet til disposition, ligesom R. Geographical Society og et par udenlandske rigmænd også gav Nansens plan en pekuniær støtte. Skibet blev bygget af den bekendte norske skibskonstruktør Colin Archer i Larvik, og det blev i enhver henseende draget omsorg for, at det måtte løse sin opgave — at holde stand ligeoverfor de af alle tidligere polarfarere så frygtede ispresninger. Nogen hurtigseiler skulde det ikke være, men et sikkert og varmt tilholdssted under driften i isen. Efter Sverdrups forslag blev det rigget som tremastet fore-and aft-skonnert, var forsynet med triple-ekspansionsmaskine og tillige med elektrisk lysanlæg. Men blev det taget alle tænkelige forsigtighedsregler ved konstruktionen af skibet, blev ikke mindre omtanke ofret på proviantudrustningen. Her havde Nansen kyndig assistance af prof. Torup, og det er vel ikke for meget at sige, at den glimrende sundhedstilstand, hvorved alle ekspeditionens 13 mænd kunde glæde sig under hele færd, skyldes i ikke mindre grad den måde, hvorpå udvalget af provianten blev foretaget end hvorledes den blev bevaret. Al konservering af kjød og fisk ved saltning, røgning eller ufuldstændig tørring blev banlyst; meget mere lagdes der an på at sikre levnetsmidlerne mod dekomposition enten ved omhyggelig og fuldstændig tørring eller ved sterilisation i varme. Og den videnskabelige udrustning — det må være nok at nævne, at prof. Mohn ordnede det meteorologiske udstyr, prof. Geelmuyden sørgede for den astronomiske og direktør Neumayer i Hamburg for den magnetiske afdeling. Disse navne borger for, at både instrumenterne var verificerede før afreisen og at den, som stod for deres brug, kjendte dem ud og ind.

Efterat alt var vejet og vraget, stod Fram ud Kristianiafjorden 24 juni 1893 for at begynde på sin dristige færd. Langs Norges kyst gik den langsomt, så den først en måned senere for godt sagde Norge farvel. Fra Vardö stevnede den østover, anløb Kjabarova for at optage 34 ostjakiske hunde, gik ind i Karahavet og fortsatte videre langs Sibiriens nordkyst. Her blev der fundet en del ikke tidligere kjendte øer, som blev kartlagt, og istedenfor

en jevn kystlinie med små bugtninger viste kysten fra Dicksons ö til Taimyrbugten sig at være en fjordkyst med talrige öer og holmer udenfor. 10 sept. blev Kap Tsjeljuskin peilet og 5 dage senere var man udenfor Olenek, hvor en ny forsyning hunde skulde optages, men Nansen fandt, at det nu var bleven så sent på året, at det var bedst at seile forbi og heller se at komme så langt mod nord som muligt, för frosten kom og stængte farvandet. De styrede derfor på vestsiden af de Ny Sibiriske öer og nordenfor disse stödde Fram på isen, og blev 22 sept. fortöiet til den under $78\frac{1}{2}^{\circ}$ n. br.

Og så begyndte det monotone liv i isörkenen med Fram som tilflugtssted og nu skulde Nansens hypotese stå sin prøve. Den eneste afveksling i tilværelsen var udenfor måltiderne de videnskabelige observationer. De meteorologiske instrumenter aflæstes hver 2. (4.) time; de astronomiske observationer — ligeledes anbetret Scott Hansen, der også havde de magnetiske instrumenter i sin varetægt — blev anstillet, så ofte klarvejret tillod det, thi nu var det himlen, som skulde vise driften i isen, da jordisk støtte- og holdepunkt ikke længere eksisterede. Så skulde der stadig holdes öie med vandets temperatur og saltgehalt i de forskjellige dyb, isens dannelse og vækst, havbundens dybde og beskaffenhed etc. Legemlig rekreation havde man i skiture og björnejagt, for den ändelige sörgede et vel udrustet bibliothek.

Nordover drev skibet, hurtig gik det ikke, men frem seg det dog, trods det ofte ved nordlig vind blev sat et godt stykke tilbage. 2. februar 94 passeredes 80° , 21. oktober 82° , juledag var de ved 83° og 6. jan. 95 blev Lockwoods rekord på $83^{\circ} 24'$ slået. Men hvorledes befandt nu skibet sig i disse ny omgivelser? Trods Greely og skruingerne aldeles udmerket og gjorde i enhver henseende fyldest for sig. Thi fra hvad kant end isflagerne tårnede sig op langs skibssiden, fandt de ikke noget sted, hvorfra skibet bekvemt kunde angribes, men overalt blev de tvunget ned under »det tunge usår-lige skrog». Kun én gang, nemlig under den störste og voldsomste skruing polarfærden mödte — 5. jan. 1894 — bragede det lidt i bjelkene, men ikke engang en støtte i rækken gav sig under det pres, den da var udsat for. Og er det så at undres på, at mandskabet efter at have gjort en slig erfaring blev aldeles ligegyldigt for skruing? »Skuden holder nok og da er der ikke noget andet, som kan tage skade heller uden isen.»

Driften gik altså, som Nansen havde antaget, og stødte der ikke noget uheld til, vilde Fram tilslut komme ud i åbent vand ved Grönlands vestkyst. Forsåvidt var altså en del af den stillede opgave löst. Men kunde der ikke udrettes mere for udforskningen af de egne, som ligger nordenfor Frams drift? Dette spørgsmål havde gennem hele sommeren og hösten 1894 stadig beskjæftiget Nansen. Efter at have nöie overvejet alt og diskuteret herom med Sverdrup fremstillede han i et foredrag 20. novbr for sine kammerater sin fattede plan om på en slædeekspedition sammen med Johansen at söge at nå polen så nær, det lod sig gjöre, for så at sætte kursen mod Kap Fligely og derfra drage til Spitzbergen, hvor han ventede at træffe et fangstfartöi, som kunde före ham og hans fælle tilbage til Norge. Fram skulde drive videre under Sverdrups kommando.

Og nu begyndte forberedelserne til denne to mands færd. Der blev arbeidet enkeltmands-kajakker, som Nansen allerede havde begyndt på samme sommer. De var så store, at de godt lasted kunde rumme »udrustning og proviant for mindst 3 måneder samt en del hundeproviand og kunde vel på kjøbet have en hund eller to på dækket». Og så blev der »laget særegne kjælker til turen, smidige og sterke, beregnet på at stå de hårde prøver, som en færd med hunder og tung last over ulændt drivis vilde udsætte dem for». Videre blev der anstillet »alle slags beregninger og sammenligninger for at finde den mest hensigtsmæssige proviant», thi det var jo nödvendigt, »at maden for hunder som for folk, samtidig med at være nærende og sund, ikke vejede mere end netop nödvendigt».

Endelig var alt færdig og hundene indövet til at trække slæderne. 26. febr. 1895 bar det så afsted med 28 hunde, men kun for straks at vende på grund af et mindre uheld med en af kjælkerne. Rigtignok blev skaden så hurtig repareret, at Nansen og Johansen allerede 28. påny kunde give sig i vej med 6 kjælker, men heller ikke denne gang blev det til andet end en prøvetur, thi det viste sig snart, at lasten var for tung. Al bagage blev nu fordelt på 3 kjælker, hvoraf de to havde hver sin kajak og den 3die det meste af provianten, der for folkene var beregnet til 100 dage, for hundene til 30 dage, thi det var meningen ved slagt at kunne have hunde til trækdyr i 50 dage.

Fra 84° startede disse to 14. mars mod ensomheden i nord, og bar det lige mod polen over flad is og skrugarer, hvor kjælkerne måtte hjælpes over eller bæres, i kulde som var »fæl», men frem gik det trods alle hindringer, og allerede 22. mars var 85° overskreden. Men nu blev det slitsomt at fare; hundene blev mere og mere udkjörte, skrugarerne og de tilfrosne råker med sin opskrudde is på siderne blev værre og værre, og hertil kom som ikke mindre modgang isens drift sydover, så de trods den yderste anstrængelse 8. april ikke havde nået længere end til 86° 13'.6. Her blev det derfor besluttet at vende og sætte kursen for Kap Fligely. Og så gik det mod syd snart over store ismarker, snart over stygge skrugarer, der lagde sig på tværs for deres kurs, men det værste plunder havde de med råkerne, thi mange krogveje måtte gjøres for at komme klar af dem. Og tilslut blev råkerne så slemme, at de måtte sætte kajakerne istand og gå i dem for at komme hurtigere sydover. 24. juli fik de land i sigte, först 6. august nåede de det og drog nu langs en ögrube, som kaldtes Hvidtenland, men det var ikke för 14. august, at de for förste gang på 2 år kunde sætte foden på fast grund; tidligere, under hele slædeekspeditionen havde de boet på isflag. Hvor de nu var kommen hen, var de ikke så ganske på det rene med, thi en dag var urene gået ned for dem; derved blev deres længde noget usikker og heller ikke stemmede öernes beliggenhed og konfiguration med, hvad man vidste om Franz Josefs land. Men hvis det ikke var dette land, de havde stödt på, hvor var det så? Det gjaldt derfor at drage videre sydover for at få opklaret denne uvished, men nu begyndte isen at lage sig til for vinteren og hindrede dem at komme frem. De blev derfor nödt til at overvintre og gik modigt igang med at bygge og udgrave en hule, hvor de kunde holde til. Bekvemmeligheden var ikke stor og udstyret ikke flot. Men med rigelig proviant, som björn og hvalros skaffede dem, holdt disse to Crusoer godt ud det nödtvungne vinterophold, kun optaget af at sove, spise og atter sove. Den eneste lektur var almanak og navigationstabeller. 19. mai 1896 bryder de op fra dette vinterliv, efter at have först efter fattig leilighed forsynet sig med det nödvendigste for udrustningen, og drager videre sydover dels trækkende sine slæder med kajakerne på, dels seilende i kajakerne. Og slig gik det nu dag efter dag, til de 17. juni uventet for begge parter traf på Jacksonekspeditionen, som havde

standkvarter på Kap Flora og som i mars samme år på en tur nordover havde været kun 35 kvartmil fra Nansens vinterhytte, men da var bleven stanset af det åbne vand, Nansen hele vinteren igjennem havde seet mørk himmel over.

Her fik nu Nansens og Johansens færd sin foreløbige afslutning. Slitsom havde den været fra første dag, og at den ikke var løben af uden farefulde situationer, det viser altfor tydelig det lille, som er kommen frem, t. eks. Johansens overfald af isbjørnen (5. aug.), Nansens fald i vandet i en bred spræk i isen, der havde været skjult af sneen (23. mai), og Nansens svømmetur, da kajakkerne satte tilhavs med alt deres habengut (12. juni).

Hos Jackson kunde Nansen og Johansen aflægge sine vildmandsklæder og sit vildmandsliv og hengive sig til alle civilisationens nydelser, kun ventende på »Windward», som skulde bringe ekspeditionen ny forsyning af proviant. 26. juli kom skibet, 6. aug. afseilede det for Vardö, hvor det 13. aug. satte Nansen og Johansen iland på norsk jordbund, så de kunde meddele verden, at en del af den norske polarfærds program var opfyldt.

Ovenfor er nævnt, at Nansen og Johansen forlod Fram 14. mars 1895 for med slæde at nå så langt mod nord som muligt og at Fram blev overgivet i Sverdrups hænder. Som næstkommanderende fik han Scott Hansen. Fram var da på $84^{\circ} 4'$ n. br. og 102° E. længde. Skibet drev nu sin kurs videre mod nordvest og livet ombord var ikke stort forskjelligt fra, hvad det havde været før. 22. juni 95 passeredes 85° , 15. novbr nåede de sin nordligste bredde $85^{\circ} 55'.8$ og tilbragte den længste polarnat, som menneskene endnu har oplevet (solen var under horisonten fra 7. oktober til 4. mars). Men ud på våren kom der mere liv i leiren, thi nu begyndte de så småt med forberedelse til »at gjøre Fram klar til at forceres frem for efter Nansens instruktioner, afgivne sidste dag han var ombord, at søge ad den korteste vej at nå ud i åbent vande og så sætte kursen for Norge». Maskinen blev gjort klar og skorstenen reist; de begyndte at fyre under kjedlen og udpå eftermiddagen den 19. mai havde de dampen oppe, for første gang siden skibet hösten 1893 kom fast i isen. Så blev isen smelted bort i propel- og rorbrönden, riggen sat, alt tougværket efterseet, og ved at sprænge isen fik de Fram ud af den, så skibet 3. juni lå parat til at forceres frem, så snart anledningen böd sig. Og så var det at forhale og at presse

sig frem gennem råkerne i isen. Hermed gik hele juli, og først 13. august, samme dag Nansen og Johansen satte foden på norsk grund, kunde de drive skibet gennem de sidste isflag ud i åbent vande. Kursen blev nu sat for Rödebay for at få landkjending, og så var det meningen at styre langs vestkysten af Spitzbergen sydover, til de fandt en passende ankerplads, hvor de kunde gjøre Fram søklar for hjemreisen. Imidlertid traf de på kaptein Botolfsen med galeas »Söstrene» af Tromsö og tog ham med sig, gik op til Dansköen for at hilse på Andrée, hvorpå kursen sattes direkte for Tromsö for at få sikker underretning, om man endnu ikke havde hørt noget fra Nansen og Johansen. Thi var det ikke tilfælde, vilde de alle som én ud for at lede efter sine kammerater og var det meningen at gå op til Franz Josefs land. 20. august seilede Fram ind på Skjærvö havn og her fik dens besætning den glædelige efterretning — den de så sikkert havde ventet at få høre såvel af Botolfsen som Andrée — at Nansen og Johansen var komne til Norge og nu befandt sig i Hammerfest. Og så var de ikke sene om at lette anker for at möde sine to kammerater på Tromsö. Her blev da den 21. august »efter 17 måneders adskillelse rækken atter sluttet, den norske polarekspedition påny samlet».

Fra Tromsö gik det videre sydover langs Norges kyst, til Fram 9. sept. 1896 kastede anker på Kristiania havn.

At den norske polarfærd mægtig vilde bidrage til et nöiere kjendskab til polaregnene — forudsat at der ikke tilstødte den nogen større malheur — var noget man med stor sikkerhed kunde forudsige, da den drog ud, men at det videnskabelige udbytte af dens 3 års drift på så mange områder skulde kuldaste de gamle anskuelser om, hvorledes forholdene er der nordpå, — det havde man mindst anet. Og æren herfor tilkommer først og fremst færdens energiske chef, der altid under forberedelserne havde klart for öie, hvilke videnskabelige undersøgelser der måtte gjøres, når de kom fast i isen. Men ved siden af ham må man heller ikke glemme den stab, som han havde udvalgt og som altid gik til sit arbeide med den største lyst og den største interesse. Og det er vel ikke for meget sagt, at blandt hans fæller, når man tænker på det videnskabelige arbeide ombord, må næst Sverdrup Scott Hansen

nævnes. Thi ved stadig at være på vagt, hvad enten det gjaldt at knibe en stjerne i en skyrift, trods kulde og vind, for at få konstateret, hvor langt og i hvad retning skibet var drevet siden sidst, eller at observere Jupiterdrabanternes ind- og udtrædelse af Jupiters skygge til nærmere kontrol af længden — her bør heller ikke lades uomtalt, at denne direktör for verdens nordligste observatorium heller ikke lod de tre solförmörkelser 6. april 1894, 26. mars 1895 og 20. aug. 1895 (den sidste fik man ikke på grund af sne-storm) gå ubenyttet hen, da også de vilde give en udmerket kontrol for længden — har han ved sit ufortrödne arbeide kunnet udstikke driften så sikkert, at den definitive bearbejdelse af hans astronomiske observationer ikke i sine store træk vil ændre dens löb. Men hermed er ikke listen over, hvad han har udrettet i disse 3 år, ud-tömt. Thi som ovenfor allerede er nævnt, havde han også fået i opdrag at holde öie med magnetnålens bevægelser i det höie nord. Disse — særdeles talrige — observationer er for tiden under bearbejdelse, ligeledes de meteorologiske observationer, som også stod under ham, og de geofysiske — bestemmelse af tyngdekraftens störrelse på disse höie bredder. Skibets læge Blessing havde som læge den hele tid sågodtsom intet at gjöre; hans videnskabelige arbeider gjaldt hovedsagelig nordlyset i den lange vinternat, og i sommerhalvåret gjorde han efter fattig leilighed botaniske ekskursioner.

At Jeannetteströmmen virkelig eksisterer, har Frams drift fuldt ud godtgjort, og var dette resultat det eneste udbytte af polarfærden, vilde det være nok til at gjöre denne ekspedition til en af vort århundredes navnkundigste. Men denne færd har tillige vist, at den gamle antagelse om et grundt polarhav opfyldt af öer og længere landstrækninger, der stak op af et undersöisk kontinent, må opgives. I steden derfor har vi fået et polarhav, der styrter bråt ned til 4,000 m. dybde nordenfor Franz Josefs land og Sibirien. Hvor langt mod nord dette dyb strækker sig er endnu ukjendt, men at det på denne side af polen længere nord, nordenfor Frams drift og slædeekspeditionen, skulde blive grundere, tydede ikke den ubundethed på, hvormed isen bevægede sig der i vestlig retning. Hvorledes det er med dybden i egnen mellem polen og det nord-amerikanske arkipel, ved man jo ikke, ligesålidt som man har vished for at have nået nordgrænsen af denne arktiske ögruppe. Bunden

i dette hidtil undersøgte polarhav dækkes for største delen af grålere og savner omtrent fuldstændig organisk tilblanding. Og isen der ligger ikke som en ubevægelig kappe, men er i stadig drift fra øst mod vest, fra Sibiriens nordkyst til Grönlands vestkyst, for en del fremkaldt af vindene, der fremherskende blæser fra Sibirien over mod det nordlige Atlanterhav. At så er tilfælde viste driften kun altfor tydelig. Blæste vinden i den nævnte retning var farten størst og jævnest, kom den om, på en anden kompasstreg gik det trægere, og snuede den over så den blæste fra nordvest, blev isen sat sydover. Da törnede den mod den söndenfra kommende og isen begyndte nu at skrue. Det var en slig »vindskruing» Fram blev udsat for nytår 1894 — som nævnt den største og voldsomste under hele færdens. Men disse skruinger har også andre årsager, som allerede tidligere polarekspeditioner har påvist — nemlig at de for en ikke uvæsentlig del står i forbindelse med tidevandet. Og dette var især tilfælde i polarhavets ydre kanter, hvor man var nær åbent vand. Her kom de ligeså regelmæssigt som floden. I det indre af polarhavet var de derimod ikke så regelmæssige.

På grund af dette stadige sig kan ikke isen opnå nogen betydelig alder. Antager man, at den behöver 5—6 år for at gå fra Behringsstrædet til Grönland, skulde den i det höieste blive så gammel. Men da største parten dannes undervejs i åbningerne og råkerne, som stadig opstår mellem de ældre flag, mer eller mindre tvers på den retning, hvori isen driver, må dens alder betydelig forringes. Og i disse sprækker og råker blir isflagerne presset mod hverandre, dels skyves de under hverandre, dels tårnes de op i lange skrugarer. Og tykkelsen, som isen opnår, må betydelig reduceres efter de gamle anskuelser. Over 4 m. blev den ikke fundet at være. Hertil bidrager foruden de allerede nævnte ting en meget væsentlig faktor — og påvisningen af denne må vel udentvivl henregnes til polarfærdens mest epokegjörende opdagelse således som det også blev sterkt fremholdt i den tale vort lands förste og største oceanografiske autoritet holdt for Frammændene ved borgermiddagen i Kristiania — jeg mener dens undersögelse af havets temperatur og de resultater, den förte til. I overfladen var vandet koldt, —1°.5 C., men allerede i en dybde af 100 m. begyndte temperaturen at stige, så den ved 300 m. dyb viste varmegrader, 0°.5 til 1° C., og denne temperatur holdt sig til 400—500 m., derpå

sank den langsomt uden at komme ned til overfladevandets lave temperatur. I 3,000 m. dyb blev den funden at være c:a -0° .s, hvorpå den steg lidt mod bunden. Dette varmere vand i de dybere lag havde større saltgehalt end det iskolde overfladevand. Det må komme fra den atlantiske driftström, som stryger langs med Norges kyst, thi der er ikke nogen andre kilder, som kunde sende varmt vand ud i det iskolde polarhav, og desuden påviste jo nordhavs-ekspeditionen, at der vestenfor Spitzbergen går en arm af denne atlantiske driftström nordover. Dette varme vand gjør sit til, at isen ikke får den tykkelse, man tidligere antog og at havet ikke bundfryser. En nærmere discussion af det indsamlede meteorologiske materiale vil sikkerlig påvise, hvilken klimatologisk betydning denne varme undervandsström har, og i det hele vil man nok måtte danne sig et andet begreb om, hvorledes veirforholdene er under disse høie bredder. At kulden ikke på langt nær kommer op til, hvad man har iagttaget i det koldeste Sibirien var jo, hvad man havde beregnet sig til, men dette stadige og rolige klarveir, kun en eneste gang afbrudt af 6 dages overskyet himmel, denne iöinefaldende forskjel på veirforholdene under Frams drift den sidste vinter og hvorledes Nansen havde det i vinterhytten — deroppe stjerneklart og for det meste stille, hos ham stadig overskyet himmel med snedrev og storm — dette og andre merkelige klimatiske forholde vil kun en indgående sigtning af de meteorologiske observationer kunne nærmere udrede. Dette arbeide har prof. Mohn overtaget.

I den lange polarnat var der rigelig anledning til at studere nordlyset i alle dets vekslende former. Dets hyppighed og optræden ligemeget på nord- som sydhimlen tyder på, at nordlyszonen går en god del længere mod nord end man hidtil har antaget.

Og nu de geografiske opdagelser — opdagelsen af hidtil ubekjendte öer og længere landstrækninger — er også de af den art, at vi i mange stykker må ændre vore anskuelser om de polare egne? Det er allerede nævnt, at der blev kartlagt endel nye öer under farten langs Sibiriens kyst og at denne selv har en anden beskaffenhed, end man tidligere havde antaget. Og senere under driften i isen stødte ikke Fram på noget land, men fandt overalt et dybt polarhav. Heller ikke slædeekspeditionen så noget land nordenfor og det var först, da den kom til Franz Josefs land, at den kunde begynde på opdagelser af denne art. Men Nansens

besög her har nödt os til at revidere vore tidligere antagelser over denne ögruppens geografi. Han har udslettet den nordre halvdel af Wilczek land; han fandt nemlig åbent hav, hvor Payer vildledet af tåge og afstanden havde afsat en kontinuerlig kystlinje og ismarken: Dovegletscher; af samme tvivlsomme beskaffenhed anser han også de længere nord beliggende lande: Kong Oscars land og Petermanns land, at være; det sidste skal han have seilet i nærheden af, men fik intet glimt af det. Istedetfor for disse har vi fået ögruppen Hvidtenland. Og disse öer tilligemed de övrige allerede kjendte, hvilken end deres tidligere historie har været, er nu under hævnning; det viste nokså tydelig den strandterrasse, hvorpå vinterhytten lå, de 25 m. over havspeilet liggende gamle strandlinjer ved Kap Flora og hvalskelet fundet 15 m. höiere end vandet nu flyder.

Samler man til slut i en sum, hvad denne ekspedition har udrettet, vil man måtte sande, at her var den rette mand sat på den rette plads. Ikke blot har han opnået at se polarstjernen under en større höide end nogen anden, men han har også vist, hvorledes en polarekspedition skal udrustes for at nå det tilsigtede mål, hvorledes et skib skal bygges for at kunne udholde isens pres og være et behageligt, varmt og trygt tilholdssted såvel for den videnskabelige stab som for mandskabet. Han har belært de fremtidige ekspeditioner om, hvorledes polen kan nåes, hvorledes den övrige del af den store ukjendte isörken skal undersøges, så med denne færd er en ny æra i den arktiske forskning bleven inaugureret.

Men også i en anden henseende har denne polarfærd havt sin mission. Den har vist verden, at der findes et land på kloden, som hedder Norge, og inden landet selv bærer den det bedste vidnesbyrd om, til hvilket resultat en logisk gjennemtænkt plan förer, en plan, der ikke taber målet af sigte, hvilke hindringer der end måtte optårne sig om den. Og følelsen af, at det er i kampen for viden, lykken ligger, er kanske på den smukkeste måde kommen tilsyne ved dannelsen af »Fridtjof Nansens fond til videnskabens fremme«, et fond, der blev grundlagt efter initiativ af professor Brögger ved frivillige bidrag fra det hele land, og som til de sildigste tider vil bevare minde om ophavet til denne dristig tænkte plan og dens endnu dristigere gennemførelse — Fridtjof Nansen.
